

Mahatma Gandhi door Eknath Eastwaran

Sirius en Siderius uitgeverij 1983 ISBN 906441047X

Dit is een uittreksel van de belangrijkste teksten die gesproken en beleefd zijn door Mahatma Gandhi. Uit het boek Mahatma Gandhi door Eknath Eastwaran.

De cursief gedrukte teksten zijn uitspraken van Mahatma Gandhi zelf.

Ter her-innering aan onsZelf

Hoofdstuk 1

De transformatie

Ik ben geen visionair. Ik noem mijzelf een praktisch idealist.

Ik vind dat ik niet meer ben dan een middelmatige mens zonder bijzondere capaciteiten. Ook kan ik geen aanspraak maken op bijzondere verdiensten wat betreft geweldloosheid en zelfbeheersing, dan wat ik heb bereikt door moeizaam zelfonderzoek. Ik twijfel er niet aan dat elke man en vrouw hetzelfde kan bereiken als ik als hij of zij zich evenveel inspanningen wil getroosten met evenveel hoop en geloof.

Mijn leven is een ondeelbaar geheel en al mijn bezigheden lopen in elkaar over.

Geweldloosheid , liefde en onzelfzuchtige dienstbaarheid.

Bhagavad Gita:

...Hij leeft in wijsheid, die zichzelf in allen ziet en allen in zichzelf, wiens liefde voor de Heer der Liefde elk zelfzuchtig verlangen, elke hunkering der zinnen waardoor het hart wordt gekweld, heeft verteerd....

Als mens ben je Zijn grote Liefde.

Er zijn geen grenzen aan onze capaciteiten..

Onze grootheid als mens ligt niet zozeer in het vermogen de wereld om ons heen te scheppen,, dan wel in ons vermogen onszelf te her-scheppen.

Wij zijn allemaal geboren voor het glorieuze ideaal van geweldloosheid en waarheid en wanneer wij vlam vatten voor dit ideaal bestaan er geen belemmeringen.

Wanneer je in het verleden je mislukkingen ontvlucht, komt dezelfde soort situatie keer op keer, hoe je je ook wend of keert, in nog dreigender afmetingen opnieuw op je af.

De ware functie van een jurist is het beter ik van de mensen te ontdekken, en hun hart binnen te gaan.... De ware taak van de advocaat is partijen die uit elkaar gedreven zijn weer bijeen te brengen...

Beschouw elk probleem als een gelegenheid om je dienstbaar te maken...en\door persoonlijk prestige en gewin de rug toe te keren.

Zie de mogelijkheid om te kiezen alleen voor jezelf te leven of te leven ter wille van anderen.

“maak je volstrekt geen zorgen om jezelf, laat alle zorgen aan God over”dit schijnt een gebod van alle godsdiensten te zijn. Dit hoeft niemand bang te maken, hij die met een zuiver geweten tracht te dienen, zal iedere dag de noodzaak hiertoe in grotere mate begrijpen en zal voortdurend rijker worden in zijn geloof. Het pad van dienstbaarheid kan nauwelijks betreden worden door iemand die niet bereid is zijn eigen belang op te geven en de eisen van zijn afkomst te erkennen. Bewust of onbewust verleent ieder van ons wel een of andere dienst. Als we de gewoonte aankweken deze dienst doelbewust te verlenen, zal ons verlangen naar dienstbaarheid gestaag sterker worden en niet alleen ons eigen geluk bevorderen, maar dat van de wereld in het algemeen.

“Iemand die wil dienen zal geen gedachten verspillen aan zijn eigen gerief, de zorg daarvoor, of het verwaarlozen ervan, laat hij over aan zijn Meester. Hij zal zich dus niet bezwaren met alles wat hij tegenkomt, hij neemt alleen het strikt noodzakelijke aan en laat de rest liggen. Hij is kalm, vrij van boosheid en onverstoort, zelfs als hij ongemakken ondervindt. Zijn hulp is, evenals de deugd, haar eigen beloning en daarmee stelt hij zich tevreden.

Evenmin als je iets moet ontvangen, moet je iets bezitten dat je niet werkelijk nodig hebt. Je zou breken met dit beginsel als je onnodig voedsel, meubilair of overbodige kleding bezat. Je moet bijvoorbeeld een stoel niet houden als je er ook buiten kunt. Het naleven van dit principe leidt tot een steeds toenemende vereenvoudiging van je leven.

Een mens kan niet juist handelen op een terrein van zijn leven, terwijl hij bezig is verkeerd te handelen op enig ander terrein. Het leven is een ondeelbaar geheel.

Om anderen te transformeren moet je eerst jezelf transformeren.

De Gita-leer:

Geweldloosheid, bezitloosheid, gelijkmoedigheid

Bezitloosheid: zij die verlossing wensen moeten handelen als de beheerder die, ofschoon hij zeggenschap heeft over enorme bezittingen, nog geen jota daarvan als zijn eigendom beschouwt.

Het slagveld waarop het verhaal zich afspeelt vertegenwoordigt het hart van ieder mens, waarin de kracht van licht en duisternis, liefde en gescheiden zijn, onafgebroken strijden om de heerschappij over ons denken en handelen.

Die mens heb Ik lief die niet in staat is tot wrok
En die haat met liefde beantwoordt.
Wie leeft buiten het bereik van *ik en mijn*
En van pijn en genot, vol mededogen is,
Tevreden, beheerst, en vastberaden,
Wie heel zijn hart en heel zijn geest aan Mij
Geschonken heeft – zo iemand heb Ik lief.

Zonder de wereld in beroering te brengen
En niet door haar in beroering gebracht, staat hij boven
De schommeling van verrukking, wedijver en vrees,
Het leven aanvaardend, goed en kwaad, zoals het komt.
Hij is zuiver, bekwaam, onthecht, bereid
Te voldoen aan elke eis die Ik hem stel
Als nederig instrument van Mijn werk.

Wie vriend en vijand met evenveel liefde dient,
Niet aangemoedigd door lof, noch terneergedrukt door blaam,
Gelijkmoedig onder hitte en koude, genot en pijn,
Vrij van zelfzuchtige gehechtheden en eigenzinnigheid,
Altijd vervuld, overal in harmonie,
Vast in zijn geloof – zo iemand is Mij dierbaar.

Diep in meditatie gezonken begon Gandhi in te zien hoeveel van zijn vitale energie zat opgesloten in de seksuele driften. In een golf van inzicht drong het tot hem door dat seks niet louter een fysiek instinct is, maar een uiting van gigantische spirituele kracht achter alle liefde en creativiteit die de hindoe-geschriften koendalini noemen, de levenskracht van de evolutie. Ter plekke besloot hij deze kracht bij de bron aan te boren, en er meester over te worden en zich er nooit meer door te laten beheersen.

Hoofdstuk 2

Het Pad van de Liefde

Het was niet het onrecht en de vernedering die hij zelf had ondergaan die hem razend maakte, het was de veel dieper ingevreten kanker van de onmenselijkheid van de ene mens tegen de ander. Of van mens tegen dier.

Wijk nooit voor geweld, en gebruik nooit geweld om een zaak te winnen.

Ik ben tegen geweld omdat het goede dat het schijnbaar uitricht slechts van tijdelijke aard is; het kwaad dat het doet is blijvend.

De uitdaging: weiger een vernederende wet te gehoorzamen en de consequenties te aanvaarden, maar zonder een duimbreed toe te geven in hun eis tot rechtvaardige en gelijke behandeling onder die wet.

Het goede dat voortkomt uit onwaarheid en geweld kan nooit blijvend zijn.

Wat is het morele equivalent oorlog. “zonder geweld te strijden voor rechtvaardigheid, de waarheid tot de dood er op volgt.”

Burgerlijke ongehoorzaamheid is het onvervreemdbare recht van een burger.

Geeft hij dit prijs, dan houdt hij op mens te zijn.

Burgerlijke ongehoorzaamheid wordt nooit gevolgd door anarchie. Criminele ongehoorzaamheid kan daar wel toe leiden. Elke staat bestrijdt criminele ongehoorzaamheid met geweld. Gebeurt dat niet dan betekent dat de ondergang van de staat. Maar wie burgerlijke ongehoorzaamheid onderdrukt, tracht het geweten gevangen te zetten. Wil men spreken van burgerlijke ongehoorzaamheid in burgerlijke zin, dan moet zij oprecht zijn, beheerst, nooit oneerbiedig of uitdagend; zij moet gebaseerd zijn op een weldoordacht beginsel, niet grillig en bovenal niet ingegeven zijn door kwaadwilligheid of haat.

Ik kom u zeggen dat ik uw regering ga bestrijden. En ik ga winnen. Met uw hulp.

Uitbuiting kan worden overwonnen door haat met liefde en verachting met achting te beantwoorden, gepaard gaande met een krachtige, vastberaden weigering zich aan onrechtvaardigheid te onderwerpen. Zonder toegeven, zonder wraak te nemen, met eindeloos geduld.

De waarheid zetelt in ieder mensenhart: men moet haar daar zoeken en zich door die waarheid laten leiden zoals men haar opvat. Maar niemand heeft het recht anderen te dwingen om te handelen volgens zijn eigen opvattingen van de waarheid.

Satyagraha = “vasthouden aan de waarheid” of zielskracht.

Satya Sanskriet voor de waarheid. De diepste waarheid van het bestaan: dat alles Een is.

Sat = “dat wat is” De waarheid is datgene wat nooit veranderd. Niet gebonden aan tijd, plaats of omstandigheden.

Zonder onze medewerking kan onrecht niet voortbestaan.

Zolang een volk onrecht en uitbuiting accepteert, blijven zowel onderdrukker als onderdrukten verstrikt in onrecht.

Kies uw doel (uitdaging), onbaatzuchtig, zonder enige gedachten aan persoonlijke genoegens of persoonlijk gewin, en gebruik onbaatzuchtige middelen om uw doel te bereiken.. Gebruik liefde en eerbied als middel, met hart en ziel, voor het welzijn van uw mede mens of dier,. Elke nederlaag of tegenslag zal u dichter bij uw diepst innerlijke kracht brengen.

Geweld kan nooit een einde maken aan geweld. Als we in de gedachten, woorden en daden trouw kunnen blijven aan volledige geweldloosheid, is de vrijheid van India verzekerd. Meedogende Boeddha: wanneer de ene mens de andere haat, is de hater degene die ziek wordt, fysiek, emotioneel, spiritueel. Wanneer hij liefheeft, is hij het die heel wordt gemaakt. Haat doodt. Liefde heelt.

Ahimsa: afwezigheid van geweld; het is intense liefde.

Wanneer de gewelddadigheid wegebt uit het hart van de mens, de staat die overblijft er een van liefde is. Het is altijd aanwezig, en hoeft slechts aan het licht te worden gebracht.

Onze ware aarde is de liefde zelf te zijn, Satyagraha is liefde metterdaad.

Een Satyagrahi zegt de angst vaarwel. Daarom is hij nooit bang om zijn tegenstander te vertrouwen. Ook al bedriegt de tegenstander hem wel 20 keer, dan nog is de Satyagrahi bereid hem de 21ste keer te vertrouwen, want een onvoorwaardelijk vertrouwen in de menselijke aard is de essentie van zijn geloof.

Bij Satyagraha is het nooit de kwantiteit die telt, ; het gaat om de kwaliteit, en dat in nog hogere mate wanneer de krachten van het geweld de overhand hebben.

Want vaak wordt vergetend at het nooit de bedoeling diegene die onrecht begaat in verlegenheid te brengen. Hij moet nooit aan zijn angst laten appelleren, altijd aan zij hart. Het oogmerk van de Satyagrahi is niet zijn tegenstander te dwingen, maar hem te bekeren. In al zijn handelen behoort hij gekunsteldheid te vermijden. Hij handelt natuurlijk en vanuit zijn innerlijke overtuiging.

Satyagraha is zachtmoedig, het kwetst nooit. Het moet niet het gevolg zijn van boosheid of kwaadaardigheid. Het is nooit bedillerig, nooit ongeduldig, nooit schreeuwerig. Het is lijnrecht tegenovergesteld aan dwang. De grondgedachte erachter is dat het een volledig substituut vormt voor geweld.

“De wet van de jungle, is goed voor de dieren; geweld is hun dharma”. Maar wanneer mannen en vrouwen geweld gebruiken keren zij de loop van de evolutie om en gaan in tegen hun diepste geaardheid en die is lief te hebben, te verdragen, te vergeven. Ahimsa is ons dharma.

Wie wind zaait, zal storm oogsten.

Ik acht mijzelf niet in staat enig wezen op aarde te haten.

Maar kwaad kan ik haten: het regeringsstelsel, meedogenloze uitbuiting, of ander onderdrukkende stelsels. Ik weigerde overheersende mensen te haten, Ik trachten te veranderen via alle liefdevolle wegen die voor mij openstaan. Mijn non-coöperatie is niet in haat geworteld, maar in liefde.

Om de universele en allesdoordringende Geest der waarheid in het gezicht te zien moet men de laagste der schepselen liefhebben als zichzelf. En een mens die daarnaar streeft kan zich niet veroorloven op enig levensterrein afzijdig te blijven. Daarom ben ik door mijn toewijding aan de Waarheid bij de politiek betrokken geraakt; en ik kan zonder de minste aarzeling, en toch in alle nederigheid zeggen, dat zij die stellen dat godsdienst niets met politiek te maken heeft, niet weten wat godsdienst betekent.

*Satyagraha is de enige oplossing voor wanbestuur.
Gevangenissen lopen vol, ingaan op weigering alle medewerking met de
regeringsinstellingen te staken, overheidsbanen eraan te geven, geen belasting
te betalen etc.
Vernietigende aanklacht indienen tegen overheid uitbuiting. Het systeem zelf
staat terecht.*

*Prediken van ontrouw aan het bestaande systeem is een hartstocht geworden.
Het volk wordt uitgezogen vanwege de uitbuiting. De regering die volgens de wet
wordt gehandhaafd ter wille van de uitbuiting van het volk.. voor wie?
Noch sofisterij, nog gegoochel met getallen kan het bewijs weg redeneren, dat
de armoede zichtbaar is aan ieder die ogen heeft om te zien.*

*Non-coöperatie een uitweg om de onnatuurlijke toestand voor beide partijen
zichtbaar te maken. Een weigering om aan het kwaad mee te werken is evenzeer
een plicht als medewerking aan het goede.
Gewelddadige non-coöperatie vermenigvuldigd het kwaad. Aangezien het
kwaad slechts door geweld kan worden geschraagd, is een weigering om aan
verder kwaad mee te werken een vereiste dat men volledig afziet van
gewelddadigheid*

*Geweldloosheid impliceert vrijwillige onderwerping aan de straf voor non-
coöperatie met het kwaad.
Ik ben hier om te vragen om en mij blijmoedig te onderwerpen aan de strengste
straf voor hetgeen volgens de wet een weloverwogen misdaad is en mijns inzien
de hoogste plicht van een burger. De enige weg die voor u, de rechter en
assessoren, openstaat is hetzij uw functie neer te leggen en u daarmee los te
maken van het kwaad, als u meent dat de wet die u moet uitvoeren een
onrechtvaardige is en dat ik in werkelijkheid onschuldig ben, hetzij mij de
zwaarste straf op te leggen, indien u gelooft dat het systeem en de wetten, aan de
uitvoering waarvan u medewerking verleent, goed zijn voor de mensen van dit
land en dat mijn activiteiten derhalve schadelijk zijn voor het algemeen welzijn.*

Dit ene kleine mannetje dat van iedereen de hoogste mate van onbaatzuchtigheid en liefde
eist- en kreeg.
Tegen de revolutionairen: jullie hebben het altijd over revolutie, ik maak er een. Wat is er zo
revolutionair aan geweld? Als jullie werkelijk van jullie volk houden, help me dan om hen te
laten zien hoe ze het geweld de rug kunnen toekeren, en hun angst kunnen overwinnen.

*Er bestaat geen tijdslimiet voor een satyagrahi, noch is er een limiet aan zijn vermogen tot
lijden. Daarom bestaat er ook geen nederlaag bij satyagraha.
De vreugde schuilt in het gevecht, in de inspanning, in het lijden dat ermee gepaard gaat, niet
in de overwinning zelf.*

Ik heb door bittere ervaring deze allerhoogste les geleerd: dat ik mijn woede moest bedwingen, en zoals opgeslagen warmte wordt omgezet in energie, zo kan onze beheerste woede worden omgezet in een kracht die bergen kan verzetten.

Wij zullen ons niet onderwerpen aan dit onrecht- niet alleen omdat het ons vernietigd, maar omdat het jullie ook vernietigd.

Ik geloof dat het spiritueel gewin van een mens, een gewin is voor de hele wereld en dat de val van een mens in dezelfde mate een van betekent voor de hele wereld. Ik help mijn tegenstanders niet zonder tegelijkertijd mijzelf en mijn medewerkers te helpen.

Satyagraha is een kracht die geruisloos en schijnbaar langzaam werkt. In werkelijkheid is er geen kracht ter wereld die zo 'n directe en snelle uitwerking heeft.

Geweldloosheid en lafheid gaan slecht samen. Ik kan mij voorstellen dat een volledig bewapende man een lafaard kan zijn. Wapenbezit impliceert een element van angst, zo niet van lafheid. Maar ware geweldloosheid is een onmogelijkheid zonder het bezit van volstrekte onbevreesdheid.

Voor de sterkste persoonlijkheid is het gemakkelijk om geweldloos te worden, zei Ghandi altijd. Juist voor de zwakkeling blijkt het onmogelijk. Want geweldloosheid betekent dat je in staat bent hen die je haten lief te hebben, dat je tegenover de felste tegenstand geduld en begrip weet te tonen. Dit is de zwaarste discipline die je in het leven kunt aanleren en om die reden zegt de Bhagavad Gita dat je om een moedig mens te zien moet kijken naar hem die kan vergeven. Wil je een heldhaftig mens zien, kijk dan naar hem die haat met liefde kan beantwoorden.

Tegen de Pathanen: Ik ben ook een vechter. Ik wil hen leren vechten zonder geweld, vechten zonder vrees. Ik ben niet bang, daarom ben ik ongewapend. Dat is de betekenis van Ahimsa.

“Kracht komt niet voort uit fysiek vermogens. Hij komt voort uit een ontembare wil”

“Je kunt er de naam aan geven die je maar wilt, maar datgene wat je de grootste troost biedt te midden van de zwaarste beproeving is God”

Volmaakte liefde”zegt de Bijbel”verjaagt de vrees. Ahimsa is volmaakte liefde. Het is een levenslange uitdaging, een levenslange strijd met jezelf, vol provocatie, en beproevingen die zo zwaar zijn dat zij die, in elke religieuze traditie, het pad der liefde betreden het smaller dan de snede van een mes hebben genoemd.

Ghandi zei: wanneer het welzijn van iemand anders meer voor je betekent dan het jouwe, wanneer zelfs zijn leven meer voor je betekent dan het jouwe, dan pas kun je zeggen dat je lief hebt. Al het andere is louter zakendoen, geven en nemen.

Om die liefde zelfs uit te breiden tot hen die je haten is de uiterste grens van Ahimsa. Dat verlegt de grenzen van het bewustzijn zelf.

Ghandi was een pionier in deze nieuwe bewustzijnsgebieden. Hij stortte zich in de strijd zonder te denken aan zijn veiligheid en vertroosting, en telkens weer doorstroomde te elfder ure een diepere kracht in zijn innerlijk hem met een nieuwe reserves aan energie en liefde. Tegen het einde van zijn leven was de liefde een constante gloed en hem geworden.

Omdat Ghandi leerde dat alle godsdiensten een broederschap vormen en daar ook naar leefde werd hij intens gehaat door vele hindoes zowel als islamieten.

De boodschap: Liefde en respect voor alle mensen, volledig vertrouwen in eigen kunnen en de volstrekte onbevreesdheid van Ahimsa.

“Wie begint te trillen of de benen te nemen zodra hij twee mensen ziet vechten is niet gewelddoos, maar laf. Een gewelddoos ingesteld mens zal zijn leven in de waagschaal stellen om zo'n gevecht te voorkomen.”

“De bangelijken zoeken hun kracht maar als te graag in de massa. De dapperen van geest scheppen er eer in alleen te vechten.”

Meedogende Boeddha “haat wordt nimmer door haat tot staan gebracht: haat houdt op te bestaan door liefde.

“ Vroomheid is niet louter lippendienst, het is een worsteling met de dood.”

Politiek kan en zal altijd veranderen. Gewelddoosheid is een onveranderlijk beginsel. Je moet het juist dan nastreven wanneer het geweld rondom je woedt.”

“gewelddoosheid tegenover een gewelddoos mens is geen verdienste. Je kunt eigenlijk moeilijk vaststellen of er nog sprake is van gewelddoosheid. Maar wanneer we haar inzetten tegen geweld, dan pas beseffen we het verschil tussen die twee. Het laatste kunnen we niet volbrengen als we niet constant waakzaam, constant alert, constant strijdbaar zijn.”

“Heb ik de gewelddoosheid in mij? Pas mijn dood zal dat kunnen uitwijzen. Als iemand mij doodde en ik stierf met een gebed voor de moordenaar op mijn lippen en met de gedachte aan God en het bewustzijn van Zijn levende aanwezigheid in het heiligdom van mijn hart, eerst dan zou men kunnen zeggen dat ik de gewelddoosheid van de dapperen bezat”.

“Het doel wijkt telkens weer voor ons terug. Hoe groter de vooruitgang, des te groter het besef van onze onwaardigheid. De voldoening schuilt in de inspanning, niet in de voleinding. Totale inspanning is totale overwinning”.

Hoofdstuk 3

Moeder en Kind

“Kunt u me het geheim van uw leven in een paar woorden zeggen?: Doe afstand en geniet. Om van het leven te genieten dienen wij nergens zelfzuchtig aan te hechten – aan geld, bezit, macht of prestige en zelfs aan familie en vrienden. Zodra we er zelfzuchtig aan gehecht zijn, worden we er de gevangene van”.

Bhagavad Gita: onthechting betekent ”vaardigheid in handelen”. Iemand die zich niet vastklampt aan resultaten en alleen probeert zijn best te doen, zonder te denken aan winst of macht of prestige, wankelt niet wanneer er zich moeilijkheden voordoen. Hij zoekt zijn weg zonder aarzelen door iedere beproeving, want zijn ogen blijven altijd op het doel gericht. Onthechting is geen apathie of onverschilligheid het is een eerst vereiste voor doelmatige betrokkenheid. Pas wanneer we niets willen winnen zijn we instaat ons een duidelijk begrip te vormen van andermans behoeften en in te zien hoe we hen kunnen dienen.

“Onder onthechting versta ik dat je geen zorgen moet maken of het gewenste resultaat al dan niet voortvloeit uit je handelingen, zolang je motieven maar zuiver zijn en de manier waarop De juiste. Heus, het betekent dat alles uiteindelijk goed terecht zal komen wanneer je je om de middelen bekommert en de rest aan Hem overlaat.”

Omdat hij had geleerd zich niet om het welslagen of mislukking te bekommeren, kon hij zijn aandacht ten volle wijden aan het werk dat voorhanden was, zonder de last van bezorgdheid of vermoeidheid te voelen..”

“Het is geen geweldloosheid enkel te houden van hen die ons liefhebben. Er is pas geweldloosheid wanneer we houden van hen die ons haten. Ik weet hoe moeilijk het is deze grootste wet der liefde te volgen. Maar zijn niet alle grootste en goede dingen moeilijk te volbrengen? Liefde geven aan hem die haat is het moeilijkst van al. Maar door de genade van God wordt zelfs dit aller-moeilijkste gemakkelijk te volbrengen als we het willen.”

“De wet van de liefde- de wet van de overgave zoals ik haar zou willen noemen”.

De Gita zegt : doe het werk wat je is toebedeeld. Maar doe afstand van de vruchten ervan; wees onthecht en werk; wens geen beloning en werk.

“Dit is de onmiskkenbare leer van de Gita. Hij die het handelen opgeeft valt. Hij die slechts de beloning opgeeft verheft zich. Maar verzaking van de vruchten betekent geenszins onverschilligheid jegens het resultaat. Met betrekking tot iedere handeling moet men het resultaat kennen dat ervan verwacht wordt, de middelen ertoe en het vermogen ertoe. Va hem die, aldus uitgerust, niet verlangen is naar het resultaat en toch geheel opgaat in het vervullen van de taak die hij voor zich heeft, wordt gezegd dat hij afstand heeft gedaan van de vruchten van zijn handelen”.

“De ware volgeling van de Gita weet niet wat teleurstelling is. Hij verkeert in een eeuwigdurende vreugde en vrede die het verstand te boven gaan. Maar die vrede en vreugde vallen de scepticus of hem die trots is op zijn intellect of geleerdheid niet ten deel. Zij zijn slechts voorbehouden aan de nederige van geest, die haar vereren vanuit de volheid van hun geloof en een onverdeelde eenheid van geest.”

Yoga: Onverdeelde gerichtheid van Geest. Het is het absolute tegendeel van de burgeroorlog die onafgebroken gaande is tussen intellect, zintuigen, emoties en instincten en die onze gewone geestesgesteldheid is. Yoga is de volledige herintegratie van al die fragmenten op ieder niveau van de persoonlijkheid. Het proces dat ons heel maakt.

Hij leefde zijn boodschap, vereenzelvigde met de boodschap. Alles wat je doet belichaamt je overtuiging.

Wat Gandhi denkt, voelt, zegt, en doet is allemaal hetzelfde.

“Mijn doel is niet consequent te zijn ten opzichte van mijn vroegere uitspraken over een bepaalde kwestie, maar consequent te zijn ten opzichte van de waarheid zoals die zich op een gegeven ogenblik aan mij voordoet. Het gevolg is dat ik van waarheid naar waarheid ben gegroeid; ik heb mijn geheugen gevrijwaard tegen overbelasting en wat meer zegt, ik heb, telkens wanneer ik door omstandigheden mijngeschriften van soms wel vijftig jaar geleden met de nieuwste moest vergelijken, geen inconsequenties kunnen ontdekken.

“Er komt een tijdstip waarop een individu onweerstaanbaar wordt en zijn handelingen allesdoordringend worden in hun uitwerking. Dat komt wanneer hij zichzelf tot het nulpunt reduceert”.

Slechts weinigen onder ons zien het leven zoals het werkelijk is. De meesten onder ons zien de dingen slechts zoals wij zelf zijn. Beziën anderen via onze eigen sym- en antipathieën, vooroordelen, verlangens, belangen en angsten. Juist door die separatistische zienswijze wordt ons leven gefragmenteerd – mens tegen mens, gemeenschap tegen gemeenschap, land tegen land. Om het leven te kunnen zien als het is, een onverdeeld geheel, moeten we alle gehechtheden aan persoonlijk gewin, macht, genoegen of prestige laten varen. Zo niet, dan kunnen we niet anders dan het leven bezien door de bril van onze individuele conditionering en zullen we de wereld niet zien zoals hij is, maar zoals zij geconditioneerd is door onze begeerten.

In de loop van al die jaren van conditionering, waarin we steeds weer proberen de begeerte naar persoonlijke voldoening te bevredigen, zijn we gaan geloven dat dit onze ware persoonlijkheid is. In werkelijkheid is het een masker, waarvan we enkel zijn vergeten hoe het afgezet moet worden. Onder het masker schuilt al de glorie van onze ware ik: volstreekte onbevreesdheid, onvoorwaardelijke liefde en blijvende vreugde. Toen Gandhi erin slaagde het masker af te zetten en “zichzelf tot nulpunt terug te brengen” door vele jaren van leven voor anderen in plaats van voor zichzelf, ontdekte hij dat hetgeen hij uit zijn persoonlijkheid had verdreven slechts zijn innerlijke verdeeldheid was, zijn egoïsme, zijn vrees. Wat er overbleef waren de liefde en onbevreesdheid die daar al die tijd verborgen hadden gezeten. Patanjali, een meditatie meester in het oude India, schreef dat mensen in de aanwezigheid van iemand in wie alle vijandigheid is gestorven niet vijandig kunnen zijn, omdat hij geen vijandigheid uitlokt. In de aanwezigheid van iemand in wie alle vrees is gestorven kunnen anderen niet bang zijn, omdat hij niemand bedreigt. Dat is een exacte, wetenschappelijke definitie van de soort kracht die wordt losgemaakt door de ware navolging van ahimsa.

“Voor de geweldloze mens is de hele wereld een familie. Daardoor zal hij niemand vrezen, noch zullen anderen hem vrezen.”

“.....Er heerste langdurige stilte, ie niemand met een geluid of beweging durfde te doorbreken. Gandhi moet bezig zijn geweest zijn mantra Rama Rama Rama te herhalen. Zelfs de cobra vertoonde geen spoor van angst meer. Het dier moet op eigen manier hebben

gevoeld dat het in de aanwezigheid was van iemand die het nooit leed zou berokkenen. Rustig, ongehaast kroop het weg, zonder iemand kwaad te hebben gedaan...” blz 118

“de simpelste dingen hebben soms de eigenaardigheid zich als de moeilijkste aan ons voor te doen. Als onze harten geopend waren, zouden we geen moeilijkheden kennen”.

“geweldloosheid is een kwestie van het hart het is niet iets dat ons ten deel valt door enigerlei intellectuele prestatie. Iedereen gelooft in God, ofschoon niet iedereen dat weet. Immers, iedereen gelooft in zichzelf en dat tot de ndermacht verheven is God.”

“Telkens wanneer iets je bedreigt moet je niet weglopen, maar standhouden en aan een stuk door de mantra *Rama Rama* in je hoofd herhalen. Dan kan je vrees in onbevreesdheid veranderen.

“De mantra wordt je levensbrood en helpt je door elke beproeving heen”

“Elke herhaling... heeft een nieuwe betekenis, elke herhaling brengt je dichterbij God”

Rama, Ghandi's mantra is een formule voor duurzame vreugde. Ghandi was gewoon elke dag kilometers ver te lopen, onderwijl de mantra in zichzelf herhalend tot het ritme van de mantra zijn voetstappen het ritme van zijn ademhaling begonnen te stabiliseren, hetgeen nauw samenhangt met het ritme van de geest.

Wanneer boosheid of vrees hem bedreigden werd door het vasthouden aan *Rama* de kracht van die emoties gebruikt om de vreugdeformule diep in zijn geest te drijven. Door in te slapen met *Rama Rama* viel hij in slaap met vreugde.

...”waren de olifanten een levensechte illustratie van hetgeen de mantra *Rama* kan bewerkstelligen....”

Je geest is eigenlijk net als de slurf van een olifant. Wanneer hij de mantra vastgrijpt valt alles rusteloosheid weg.

De Bhagavad Gita: maak je geest stabiel onder alle omstandigheden, overwinning en nederlaag, lof en blaam, liefde en haat, en dan zal waar je ook gaat of staat, niets je van je doel kunnen afhouden en kun je jezelf vrij noemen.

De mantra kalmeert je geest en maakt hem gereed voor de meditatie, die de sleutel is tot die transformatie van karakter en bewustzijn.

Meditatie is geen godsdienst. Het is een dynamische discipline, los van welk geloof en dogma ook, waarin je totale concentratie vermogen wordt gericht op een allesoverheersend ideaal om het diep in te drijven in elke cel van je geest, tot langzamerhand alle kleinere idealen en doeleinden erin oplossen. Door middel van deze discipline betreed je de diepste niveaus van het bewustzijn, waar de stormen van diepgewortelde conflicten onafgebroken, dag en nacht, woeden. Het is in deze ontzagwekkende diepten, dat liefde de strijd aanbindt met woede en vrees en uiteindelijk de heerschappij over alle andere gevoelens verwerft.”.

Het principe van meditatie is dat je gelijk wordt aan het onderwerp van je meditatie. Ghandi mediteerde “met een onverdeelde gerichtheid van geest” op het ideaal van de Bhagavad Gita: De mens die overal afstand van doet uit liefde voor het dienen van anderen, en in vrijheid en vreugde leeft.

“de laatste 18 verzen van het tweede hoofdstuk van de Gita geven in een notendop het geheim van de kunst van het leven weer.”

Voor mij bevatten ze alle kennis. De waarheden die zij mij leren zijn de “eeuwige waarheden”. Er wordt verstandelijk in geredeneerd, maar ze vertegenwoordigen verwerkelijkte kennis.

Ik heb sedertdien vele vertalingen en vele commentaren gelezen, naar hartenlust gedebatteerd en geredeneerd, maar de indruk die de eerste lezing op mij heeft gemaakt is nooit uitgewist. Die verzen zijn de sleutel tot de interpretatie van de Gita.

Het tweede hoofdstuk van de Bhagavad Gita eindigt met een beschrijving van de hoogste bewustzijnsstaat die een mens kan bereiken. Hierin vindt het ideaal van de Gita zijn volledigste uitdrukking. Wanneer je liefde groot genoeg is, heeft Shri Krishna Arjuna gezegd, valt elke egoïstische gehechtheid weg en daarmee alle frustraties, alle onzekerheden, alle wanhoop. Arjuna vraagt geestdriftig: Hoe kan ik zo iemand herkennen wanneer ik hem ontmoet?

Wat zijn de kenmerken van een mens die altijd in wijsheid leeft, volledig gevestigd in zichzelf? Zeg me hoe hij spreekt, hoe hij handelt, hoe hij zich gedraagt onder een aanval....

En Krishna Antwoord:

Hij leeft in wijsheid

Die zichzelf ziet in allen en allen in zichzelf,

Wiens liefde voor de Heer der Liefde elke zelfzuchtige begeerte

En elke zinnenhunkering die het hart kwelt heeft verteerd,

Niet in beroering gebracht door smart, nog hunkerend

Naar genot, leeft hij vrij van wellust en vrees en boosheid,

Niet langer geketend door zelfzuchtige gehechtheid,

Raakt hij niet in verrukking door geluk, noch terneergeslagen

Door ongeluk. Zo is de ziener....

Wanneer hij blijft denken aan zintuigobjecten

Komt de gehechtheid. Gehechtheid brengt begeerte voort,

De hang naar bezit die, indien weerstreefd, opvlamt tot boosheid.

Boosheid vertroebelt het verstand en berooft je van het vermogen

Om van vroegere fouten te leren. Verloren is dan

Het onderscheidingsvermogen en je leven is louter verspilling

Maar wanneer je je weg gaat omringd door de wereld de zinnen,

Bevrijd van zowel afkeer als gehechtheid,

Dan komt de vrede waarin alle smart een einde neemt

En leef je in de wijsheid van het Zelf.

De Verdeelde geest is verre van wijs;
Hoe kan hij mediteren? Hoe kan hij in vrede leven?
Wanneer je geen vrede kent, hoe kun je dan vreugde kennen?
Wanneer je je geest de lokroep van de zinnen laat volgen,
Slepen zij je verstandelijk inzicht mee, zoals een cycloon
Een schip van zijn uitgezette koers naar zijn ondergang voert...

Hij is voorgoed bevrijd die losbreekt
Uit de Ego-kooi van *ik en mijn*
Om een te worden met de Heer der Liefde.
Dit is de hoogste staat. Bereik die,
En ga over van dood naar onsterfelijkheid.

Dit zijn de verzen van Gandhi's leven samengevat.
Meer dan 50 jaar lang heeft hij er 'ochtends en 'avonds op gemediteerd en zich volledig
ingezet om ze, met behulp van de mantra, om te zetten in zijn dagelijkse handelingen. Zij zijn
de sleutel tot zijn zelftransformatie

Hoofdstuk 4

Gandhi als mens

“Het wonder der persoonlijkheid”

“de mensen zouden eens minder moeten denken aan wat zij moeten doen, en meer aan wat zij
moeten zijn.” Meester Eckhart

Als hun levenswijze maar goed was dan zouden hun werken een heldere glans afstralen”
Gandhi dacht alleen maar aan wat hij zou moeten zijn en alles wat hij deed was van een
glanzende schoonheid.

*“Mijn leven is een ondeelbaar geheel en al mijn bezigheden vloeien in elkaar over; en alle
vinden zij hun oorsprong in mijn onverzadelijke liefde voor de mensheid”.*

ZIJN VROUW KASTURBAI was degene zoals Gandhi later bekende, die hem had leren
liefhebben. Door zelf het voorbeeld te geven liet zij zien hoe er een eind kon worden gemaakt
aan de boosheid en wedijver die hun huwelijk ondermijnden: niet door wraak te nemen en de
vlammen nog hoger op te laaien, maar door te proberen hem te steunen en zijn uitbarstingen
en fouten .geduldig te verdragen, haar blik altijd gericht te houden o het goede in hem en hem
stilzwijgend aan te moedigen om zich haar respect waardig te tonen.

Langzamerhand begon Gandhi in te zien dat zij elke dag in praktijk bracht wat hijzelf had bewonderd als een theoretisch ideaal. Zij werden elkaars leermeester.

“begin op het punt waar je bent, begin bij je vrouw, of je man of je kinderen. Probeer iedere minuut van de dag hun welzijn op de eerste plaats te stellen, en het jouwe op de laatste, en laat de cirkel van je liefde zich van daaruit uitbreiden.

Zolang je je uiterste best doet, kan er van mislukken geen sprake zijn. Dit is de discipline waardoor Gandhi zijn vermogen tot satyagraha “” vasthouden aan de waarheid” heeft ontwikkeld. Het is de diepste motivering waarop een mens een beroep kan doen. Omdat het direct beantwoord aan de diepste behoefte van de mens: de behoefte om lief te hebben.

“Liefde eist nooit, maar geeft voortdurend. Liefde is altijd lijdzaam, koestert nooit wrok, neemt nooit wraak.”

“Wij moeten zorgen dat waarheid en geweldloosheid niet louter door het individu in praktijk worden gebracht, maar door groepen, door gemeenschappen en volkeren. Dat is in elk geval mijn droom. Ik zal leven en sterven in mijn pogingen om die te verwezenlijken. Mijn geloof helpt me om elke dag nieuwe waarheden te ontdekken”.

“Ahimsa (afwezigheid van geweld) is het kenmerk van de ziel en dient daarom op alle terreinen des levens beoefend te worden. Als het niet in alle aspecten tot uiting kan worden gebracht, heeft het geen praktische waarde”.

In de loop van zijn leven stichtte Gandhi een aantal woongemeenschappen of ashrams op waar mannen en vrouwen en kinderen van de meest uiteenlopende milieus kwamen leren hoe zij liefde en geweldloosheid tot de grondslag van hun leven konden maken, waarbij de hele wereld kon zien wat het inhoudt zelfs de kleinste dagelijkse handelingen met liefde te vervullen

“Je moet naar mijn leven kijken, naar hoe ik eet, zit, praat, mij in het algemeen gedraag. De som van al die dingen in mij is mijn godsdienst”.

Ochtend meditatie ongeveer 4 uur. Dagelijks. Dit was belangrijker dan maaltijden, want elke ochtend maakte het een nieuwe stroom van energie los die iedere cel van zijn lichaam vernieuwde. Dit was de bron van zijn geduld, moed, veerkracht en onverwoestbare opgewektheid. (humor)

Wanneer zijn meditatie was afgelopen stortte Gandh zich in zijn bezigheden van de dag. Hij had niet het minste privacy; alles wat hij deed werd door vreemde ogen bekeken, zodat zijn leven een prachtige transparantie bezat. Zeer punctueel, mag geen rijstkorrel en vodge verspillen, evenals een minuutje van de tijd. Die is niet van ons. Die behoort aan het volk en wij beheren het gebruik ervan.

“Mijn afzondering vind ik te midden van velen”

Bezoekers betrapten zich erop dat ze al zaten te grinniken om een van Gandhi's grapjes en wanneer ze vertrokken waren door een soort persoonlijkheid alchemie, weer helemaal ontspannen, vol nieuwe geestdrift en inspiratieklaar om hun problemen met een helder inzicht en verdiepte krachten aan te vatten.

Altijd opgewekt, altijd zachtmoedig, zo kalm als de zee van vrede zoals beschreven in de BG de zee waarin de woeligste rivieren uitstromen en tot bedaren komen. Overal waar Gandhi kwam trok hij mannen en vrouwen aan wier liefde voor hem enorme reserves aan trouw, moed en onbaatzuchtige hulpvaardigheid in hen losmaakte waardoor hun leven totaal werd getransformeerd.

Velen van hen waren vrouwen, voor wie zijn unieke begrip voor hun kalme, taaie, geduldige kracht, hun onbaatzuchtigheid en vergevingsgezindheid, een geweldige stimulans betekende. "Als geweldloosheid de wet van ons wezen (de ziel) is; zei hij bewonderend over hen, dan is de toekomst aan de vrouw". Hij nam hen allemaal op in zijn gezin. Hij had vier miljard kinderen.

Hij had een liefdevolle relatie met elk van zijn honderd ashram familie leden, individueel betrokken bij elke bijzonderheid van hun leven, en ofschoon hij veel eiste van zijn naaste medewerkers, was zijn omgang met hen vervuld van liefde, humor en tact. Had oog voor andermans behoeften in de kleinste detail, en kwam daaraan tegemoet.

Eet alleen wanneer je honger hebt (het lichaam is een nuttig instrument), en dan nog alleen als je in elk geval een beetje werk voor anderen hebt gedaan. Lekker werd het vanzelf als je wist dat het voedzaam was.

Zelfs het gezondste maal dient met liefde te worden voorbereid, en in een prettige sfeer gegeten. Na de maaltijd de avondwandeling, die leek op een processie. Zijn lichaam was zo licht dat de zwaartekracht nauwelijks vat op hem had; zijn voeten kwamen amper op de grond en het leek bijna alsof hij vloog.

Zijn stem was vriendelijk en welluidend. Zij leek zacht maar droeg heel ver. In de eerste paar minuten van zijn praatje nam Gandhi de stemming en de behoefte van zijn gehoor in zich op. Zijn woorden kwamen langzaam en heel zorgvuldig; Hij leek zozeer op een kind dat je kon zien hoe zijn gedachten opkwamen, zich ontwikkelden en werden geformuleerd en eenvoudige maar krachtige woorden. Hij droeg zijn lichaam zo achteloos als een mantel, en hoewel het een broos omhulsel was van nog geen vijftig kg, wekte hij de indruk van een enorme kracht en uithoudingsvermogen, de onmetelijke kracht van de geest. In het invallende duister leek het alsof de eeuwen werden weggevaagd om de toeschouwer een vluchtige blik te gunnen op de Meedogende Boeddha, die het geheim der geweldloosheid onthult aan de door twisten verscheurde wereld meer dan vijftiwintighonderd jaar geleden.

De geschriften van alle godsdiensten, zoals de Koran en de Bergrede, werden op de gebedssamenkomsten voorgelezen. Maar altijd was de Bhagavad Gita Gandhi's belangrijkste richtsnoer en diepste inspiratie bron. Mahadev Desai kwam dan naast Gandhi zitten en las dan het tweede hoofdstuk van de Gita, waarin de volmaakte mens wordt beschreven. Zijn hele leven had Gandhi eraan gewerkt om deze idealen gestalte te geven in zijn dagelijkse bestaan. Terwijl de welluidende verzen weerklonken kon je zien dat hij er volkomen in opging, dat zijn geest kalm werd en verstilde en zijn machtige geest werd vrijgemaakt. Zijn concentratie was zo volledig dat het niet meer het tweede hoofdstuk was waarnaar je luisterde, het was een

tweede hoofdstuk dat je voor je zag, dat je getuige deed zijn van de transformatie die erin wordt beschreven:

Hij is voorgoed bevrijd die losbreekt
Uit de Ego-kooi van *ik en mijn*
Om een te worden met de Heer der Liefde.
Dit is de hoogste staat. Bereik die,
En ga over van dood naar onsterfelijkheid.

“De kunst van het sterven is een natuurlijk voortvloeiende van de kunst van het leven”.

De slottragedie:

Terwijl Gandhi zich voorbereidde voor de gezamenlijke gebedssamenkomst met zijn armen om de schouders van twee meisjes uit de Ashram. Werd hij doodgeschoten van dichtbij door zijn hart.

Zo groot was zijn liefde van deze kleine man dat er, terwijl hij neerviel, niets anders dan de mantra die hij in het diepste van zijn innerlijk meedroeg over zijn lippen kwam; **Rama, Rama, Rama. Dat betekende- Ik vergeef je, ik heb je lief, ik zegen je.**

Gandhi maakte zichzelf tot de kracht der geweldloosheid. Hij is een kracht die niet kan sterven, die weer ontwaakt zodra er waar dan ook een individu, een gemeenschap of een volk is dat zich met al zijn kracht, met heel zijn wil op geweldloosheid richt.

“Mijn leven is mijn boodschap” is de boodschap die Gandhi gaf op een papiertje toen een journalist hierna vroeg. Dat is een boodschap die het enorme toneel van de wereldpolitiek niet nodig heeft, maar hier en nu in de praktijk kan worden gebracht, midden in het dagelijkse leven.

Ik heb de mens niets nieuws te leren. Waarheid en geweldloosheid zijn zo oud als de wereld. Het enige wat ik heb gedaan is met beide experimenteren op de grootst mogelijke schaal die binnen mijn bereik lag. Daarbij heb ik soms de fouten begaan en ervan geleerd. Het leven en zijn problemen zijn op die wijze voor mij even zovele experimenten geworden en de toepassing van waarheid en geweldloosheid.....

Welnu, mijn filosofie, als je er die pretentieuze naam aan mag geven, ligt opgesloten in hetgeen ik heb gezegd. Maar, noem het geen Gandhiïsme; het heeft niets met ismen te maken. En het behoeft ook geen uitgebreide literatuur of propaganda. Men heeft religieuze geschriften aangehaald om mijn standpunt aan te vallen, maar ik heb meer dan ooit vastgehouden aan het standpunt dat de waarheid nooit aan wat dan ook mag worden geofferd. Zij die geloven aan eenvoudige waarheden die ik heb vastgelegd kunnen deze alleen propageren door ernaar te leven.

“Het lijdt voor mij geen enkele twijfel dat elke man of vrouw hetzelfde kan bereiken als ik, als zij of hij zich evenveel inspanningen wil getroosten met evenveel hoop en geloof.”

Satyagraha in de praktijk

Satyagraha is feitelijk een wijze om conflicten te benaderen en geweldloos op te lossen, op vele niveaus van menselijke interactie. De toepassing ervan begint thuis. Het is een levenswijze.

Satyagraha is geen ingewikkelde theorie of bijzondere scholing voor intellectuelen, het eenvoudig toe te passen en gebaseerd op de meest fundamentele wet van de menselijke natuur: liefde.

Talisman.

“Ik zal jullie een talisman geven. Telkens wanneer je i twijfel verkeert of wanneer je ego je te machtig wordt, probeer dan dit hulpmiddel: Haal je het gezicht voor de geest van de armste, meest hulpeloze mens die je ooit hebt gezien en vraag je af of de stap die je overweegt te nemen voor hem van enige nut is. Zal hij iets kunnen winnen? Zal hij er de macht over zijn eigen leven en bestemming door terugkrijgen? Met andere woorden, zal het leiden tot..... onafhankelijk voor de lichaam maar ook spiritueel verhongerde miljoenen in ons land? Dan zal je bemerken dat je twijfels en je ego wegsmelten”

Satyagraha

Waarheid (satya) impliceert liefde, en Vastberadenheid (agraha) spruit daaruit. Dit is een synoniem voor kracht.

Agraha

Ofwel de kracht die geboren wordt uit waarheid en liefde voor geweldloosheid.

Waarheid is God. *“Álleen God kent de absolute waarheid”*.

Wij kunnen slechts een relatieve waarheid nastreven. Maar als ons streven naar waarheid zuiver en onbaatzuchtig is, zo geloofde Gandhi, kan ons geen kwaad overkomen.

“...wat de ene mens misschien een waarheid toeschijnt zal vaak de andere voorkomen als een onwaarheid. Maar daarover hoeft de zoekende zich geen zorgen te maken. Wanneer er oprechte inspanning is, komt het besef dat de ogenschijnlijk verschillende waarheden zijn als de talloze en ogenschijnlijk verschillende bladeren van Een boom....

Waarheid is de juiste aanuiding van God. Vandaar dat er niets verkeers in schuilt dat ieder mens de Waarheid volgt alnaar zijn verstand hem ingeeft. Ja het is zelfs zijn plicht dit te doen. Wordt er dan een fout begaan door degene die zo de Waarheid volgt, dan zal die automatisch worden hersteld. Want het zoeken naar Waarheid houdt tapas in, het lijden van het zelf, soms zelfs ten dode toe. Er kan geen ruimte in zijn voor het geringste spoor van eigenbelang. Bij een dergelijk onbaatzuchtig zeken naar Waarheid kan niemand het spoor lange tijd bijster zijn.”

De “ontembare wil” waarmee men aan de weg begint, die geeft er kracht aan. Wat het zoeken naar waarheid onzuiver (onethisch) kan maken is het “eigenbelang” Gandhi’s tegengif voor onwaarheid was het stelselmatig afzwakken van de zelfzucht, hetgeen hij nauwkeurig omschreef in een simpele leerstelling; Reduceer jezelf tot het nulpunt. Zonder dit kan het zoeken naar waarheid leiden tot zelfvoldaanheid, arrogantie en zelfs tirannie.

“Er komt een tijdstip waarop een individu onweerstaanbaar wordt en zijn handelingen allesdoordringend worden in hun uitwerking. Dat komt wanneer hij zichzelf tot het nulpunt reduceert”.

Satyagraha is niets anders dan onvervalste zielskracht.

Mannen en vrouwen worden onweerstaanbaar door tegenstand niet met geweld te overwinnen maar door hem weg te doen smelten, en dat uiteindelijk met goedvinden van de tegenstander zelf. Er is hier sprake van een geweldige kracht, verhuld door onwetendheid en taalgebruik, waarvan Gandhi zou zeggen dat zij, indien juist begrepen, de moeilijkste problemen van de mensheid zou kunnen oplossen.

Zoals licht enorm in kracht toeneemt wanneer het wordt gebundeld in laser, zo wordt de kracht van het individu onweerstaanbaar door middel van zelfdiscipline, Wanneer hij zichzelf tot het nulpunt reduceert”.

Gandhi probeerde met zijn eigen leven aan te tonen dat de mens die verstoken is van eigenbelang het instrument is dat deze energie aan het licht brengt en haar inschakelt om conflicten op welk niveau dan ook op te lossen.

Voor iedereen.

Ahimsa

Ahimsa: de weg naar de Waarheid.

“Ahimsa en Waarheid zijn zo met elkaar verweven dat het praktisch onmogelijk is ze te ontwarren en te scheiden. Zij zijn als twee zijden van een medaille, of liever gezegd, van een gladde ongegraveerde metalen schijf. Wie zou kunnen zeggen welke de voor- en welke de achterzijde is? Niettemin, Ahimsa is het middel; Waarheid is het doel.

Verhaal van de scorpioen die uit de boom viel, de monnik die het redde, en gebeten werd. Een aantal malen achterelkaar. Het ligt in de aard van het beest om te bijten. Het ligt in mijn aard om te redden. Wij kunnen er niets aan doen.

A- himsa: betekent letterlijk, zonder enig verlangen om te doden. De essentie zelf van de menselijke natuur: liefde

“geweldloosheid is de wet van onze soort, zoals geweld de wet is van het redeloze dier. De geest sluimert nog in het dier en hij kent geen wet dan die van fysieke kracht. De waarheid van de mens vereist gehoorzaamheid aan een hogere wet, aan de kracht van de geest...”

Kracht komt voort uit de ontembare wil.

Geweldloosheid is geen passieve toestand, het is een dynamische geestesgesteldheid waarin kracht vrij komt.

Deze innerlijke kracht, die latent verborgen ligt in de diepten van het menselijk bewustzijn, kan gecultiveerd worden door het A-himsa beginsel volledig na te leven. Gewelddadigheid belemmert deze energie en is uiteindelijk vernietigend in zijn consequenties, terwijl ahimsa, indien, juist verstaan, onoverwinnelijk is.

“ ...geweldloosheid is geen deugd die de mens in afzondering dient na te streven omwille van zijn zielenrust en uiteindelijk verlossing, maar het is een gedragsregel voor de samenleving... Geweldloosheid in wereldse zaken in de praktijk brengen is haar ware waarde kennen. dat is de hemel op aarde brengen.... Ik acht het daarom verkeerd het gebruik van geweldloosheid te beperken tot holbewoners (kluizenaars) en om verdienste te verwerven ter wille van een bevoorrechte positie in het hiernamaals. Alle deugd houdt op van nut te zijn als zij niet op ieder terrein des levens aan een doel beantwoord.”

Gandhi's trouw aan het geweldloosheidbeginsel ontsproot aan zijn ervaring dat het de enige manier is om voorgoed af te rekenen met de problematiek van het conflict.

“Geweld levert slechts schijnoplossingen en zaait het zaad van verbittering en vijandschap dat uiteindelijk een desastreuze uitwerking heeft.”

Geweldloosheid in alle oprechtheid.

“Wanneer je geweldloosheid niet in je persoonlijke relatie met anderen in de praktijk brengt, bega je een grote fout. Geweldloosheid moet, evenals liefdadigheid, in je eigen huis beginnen.”

Als discipline, als gedragscode eist geweldloosheid een nooit aflatende waakzaamheid over je totale levenswijze omdat het niet alleen daden, maar ook woorden en gedachten omvatten.

Ahimsa is een veel subtieler aangelegenheid dan men weleens wil voorstellen. Geen enkel levend wezen kwaad doen, dat maakt ongetwijfeld deel uit van Ahimsa. Maar dat is wel de geringste uitdrukkingvorm ervan. Het Ahimsa beginsel wordt geschaad door elke slechte gedachte, door overhaasting, door liegen, door haat, door iemand kwaad toe te wensen. Het wordt ook geweld aangedaan wanneer wij ons vastklampen aan hetgeen anderen nodig hebben.

Geweldloosheid in haar dynamische toestand betekent bewust lijden. Het betekent geen gedweeë onderwerping aan de wil van de boosdoener, maar het betekent heel je ziel inzetten tegen de wil van de tiran. Werkend vanuit deze wet van ons wezen, is het voor een enkel individu mogelijk de gehele macht van een onrechtvaardig rijk te tarten om zijn eer, zijn godsdienst, zijn ziel te redden en het fundament te leggen voor de ondergang of de wederopbouw van dat rijk.

Ahimsa staat met vriendelijkheid en sympathie tegenover de tegenstander, maar met de rotsvaste overtuiging dat het, ongeacht de mate van verzet, stand zal houden.

“Geweldloosheid is in zijn werking als radium. Een oneindig kleine hoeveelheid ervan ingebed in een kwaadaardig gezwel werkt voortdurend, geruisloos, en onafgebroken, tot het de hele massa van de zieke cellen in gezond weefsel heeft getransformeerd. Op een vergelijkbare manier werkt zelfs een beetje ware geweldloosheid op geruisloze, subtiele, onzichtbare wijze en doordringt de hele samenleving”

Satyagraha

Satyagraha tracht de vijandschap uit de weg te ruimen maar niet de vijanden zelf. het wantrouwen. Het overtuigen van de tegenstander van de gemeenschappelijke waarden van de geweldloze visie, n.l. dat hij, wij, veel meer hebben te winnen bij harmonie dan bij tweedracht. Hij tracht de tegenstander te transformeren hem als deelnemer en begunstigde bij de oplossing te betrekken en streeft ernaar beide partijen te verheffen. Als een medestander in het zoeken naar een waarachtige oplossing voor het conflict. Hem te winnen voor de waarheid.

Dit is in wezen het principe van geweldloze non-coöperatie. Hieruit volgt dat deze zijn oorsprong vindt in liefde. Het doel mag niet zijn de tegenstander te straffen of hem schade te berokkenen. Zelfs terwijl wij hem onze medewerking weigeren, moeten we hem het gevoel geven dat hij een vriend aan ons heeft en proberen zijn hart te bereiken door hem humanitaire diensten te verlenen waar we maar kunnen.

Het grond principe waarop de toepassing van satyagraha berust is dat datgene wat voor jezelf geldt in gelijke mate opgaat voor de hele wereld. De hele mensheid is in essentie hetzelfde. Wat dus voor mij mogelijk is, is mogelijk voor iedereen.

Satyagraha biedt een nieuwe visie op geweldloosheid en waarheid. Ghandi's vertrouwen dat een tegenstander uiteindelijk voor die visie gewonnen zou kunnen worden stoelde op zijn geloof dat in alle mensen dezelfde drang zit om de Waarheid te vinden, dat we allemaal met hetzelfde sop zijn overgoten. Omdat wij beschouwd worden als de belichaming van dezelfde waarheid gelooft de satyagrahi dat de tegenstander door zijn respons op “oneindig geduld en medeleven” positief zal reageren op die visie. Zij probeert de vijandige houding te veranderen in een van achting en vertrouwen en zijn handelen is erop gericht haar te zuiveren van wantrouwen en kwaadwilligheid.

Die transformatie wordt hem niet zomaar in de schoot geworpen, De satyagrahi, gebruikt vertrouwen, steun, medeleven, en zo nodig zijn bereidheid om te lijden, om geleidelijk het hart van de tegenstander te openen en zijn tegenstander te ontwapen.

Het zal hem niet deren, omdat hij op zijn eigen kracht vertrouwt, dat hij door de tegenstander wordt bedrogen, zal hij blijven vertrouwen en geloven dat hij daardoor de krachten der waarheid sterker maakt en de overwinning naderbij brengt. Wantrouwen is een teken van zwakte en satyagraha houdt in dat men alle zwakte en dus wantrouwen uitbant, want die zijn duidelijk misplaatst wanneer men de tegenstander niet wil vernietigen, maar aan zijn zijde wil hebben. Samenwerking.

“Hoewel non-coöperatie een van de voornaamste wapens is in het satyagraha arsenaal, moet men niet vergeten dat dit per slot van rekening slechts een middel is om zich van de medewerking van de tegenstander te verzekeren, in overeenstemming met de waarheid en rechtvaardigheid... Het uit de weg gaan van elke relatie met de tegenpartij kan dus nooit het doel zijn van de satyagrahi, wel transformatie of zuivering van die relatie.”

Belangrijkste doel is de tegenstander van eigen visie te overtuigen. wanneer zijn dan methodes als burgerlijke ongehoorzaamheid, stakingen, en non coöperatie van toepassing? Gandhi betoogde dat wanneer er niet meer redelijk te praten valt deze methodes de satyagrahi voorzien van de mogelijkheid om te lijden, en dat is het uiterste en zuiverste wapen waarover de satyagrahi beschikt om zijn overtuiging veilig te stellen.

Standvastig, onbewogen toegewijd aan de waarheid.

“leven vanuit het verstand raakt mensen harten niet”

Satyagrahi moeten uiteindelijk een beroep op het hart doen, omdat hij ernaar streeft de tegenstander te transformeren. Niettemin doet je altijd eerst een beroep op de geest. (bezwaarschriften, petitie's, delegaties, conferenties, resoluties, vermaningen, gebruikelijke procedures etc. Maar zij die gebruik, wetten en gevestigde belangen willen handhaven zijn vaak niet voor rede vatbaar. Of zoals dikwijls het geval is bij conflicten, wat voor de ene partij als waarheid geldt, wordt als dwaling beschouwd door de ander. Zo'n impasse geeft gewoonlijk het kookpunt aan in een conflictsituatie.

*“Bij toepassing van satyagraha heb ik in een vroeg stadium ontdekt dat het nastreven van Waarheid niet toestond dat men geweld gebruikte tegen zijn tegenstander, maar dat deze door geduld en medeleven van zijn dwalingen moest worden afgebracht. **Want wat de een als waarheid voorkomt kan voor de ander een dwaling zijn. en geduld betekent dat het ik moet lijden.** Dus de doctrine kreeg als betekenis het verdedigen van de Waarheid, niet door de tegenstander, maar **het eigen ik** te laten lijden.*

(Niet ik, maar het **eigen ik** lijdt. God lijdt niet.)

Als beroep op redelijkheid faalt, en de tegenstander is onvermurwbaar, zijn er twee alternatieven: Of bekeren (door zichzelf te laten lijden) , of dwingen zijn aanspraken te herroepen. (meestal door geweld, fysiek of subtielere aard, dit is traditioneel.)

Weigeren de vernederende wetten te gehoorzamen (dan maar in de gevangenis) Zo ontstond het morele equivalent van Oorlog. Dit is een overtuiging die ontstaat uit ervaring dat dingen die voor het volk van fundamenteel belang zijn niet alleen door redelijkheid kunnen worden verkregen maar veroverd moeten worden door lijden. **Lijden is de wet van de mens, oorlog is de wet van de jungle.** Maar lijden is oneindig veel machtiger dan de wet van de jungle als het erom gaat de oren van de tegenstander die anders doof blijven, te openen voor de stem van de rede. Voor als je iets wezenlijks gedaan wilt krijgen, niet louter het verstand moet bevredigen, maar ook het hart moet beroeren. **Het beroep op de rede is meer op het hoofd gericht, maar het doordringen tot het hart komt tot stand door lijden. Het ontsluit het innerlijk begrip in de mens.**

Het uiterste wapen om mensenharten te beroeren. Burgerlijke ongehoorzaamheid, stakingen, en non-coöperatie zijn alle methoden om de harten te vermurwen door het zichtbare lijden dat zij aandoen. Gevolgen zijn gevangenisstraf, verlies van bezittingen, lichamelijk letsel, en soms de dood. : de wet van het lijden.

Vertrouwen aankweken door zijn tegenstander niet lastig te vallen of in verlegenheid te brengen. En hem hoffelijk te bejegenen. Veranderen gaat niet zo makkelijk en in een (politiek) conflict kan satyagraha een breuk met tradities en gebruiken vereisen. De satyagrahi weet dat de transformatie die hij van zijn tegenstander vergt moeilijk zal zijn, dus probeert hij zich bewust te zijn van de ontberingen en ongemakken die hij hem zou kunnen opleveren en die zoveel mogelijk te verlichten. **Doel is om systemen te veranderen die het algemeen welzijn in de weg staan.**

Acties met een maatschappelijke schade moet vermeden worden. Bij elke stap wordt de positie van de tegenstander in overweging genomen.

Medeleven, vertrouwen, geduld en bereidheid te lijden, zijn de voornaamste wapens waarmee de satyagrahi zijn tegenstander transformeert en de aard van de conflictrelatie wijzigt.

Tegenstander wordt bondgenoot die inziet dat een gezamenlijke oplossing voor beide partijen een belofte inhoudt. Hij begrijpt dat er iets veel belangrijker op het spel staat dan zijn eigen gevestigde belangen en is bereid die ondergeschikt te maken aan die belofte. De tegenstander deelt nu de visie van de satyagrahi, en wordt ook een soort sayagrahi. Deze bekering is het eigenlijke doel.

“De toetssteen voor geweldloosheid is dat er in een geweldloos conflict geen wrok blijft bestaan en dat de vijand tenslotte in vrienden veranderen.”

“Onwankelbare trouw aan de waarheid en geweldloosheid...”

Door aanpassingen aan de dynamiek van de strijd, zal “De satyagrahi nooit de kans op een compromis onder eervolle voorwaarden voorbij laten gaan”. Dus van positie veranderen door gewijzigde omstandigheden waardoor de waarheid in een ander licht komt te staan.: de wet van voortgang. Het beginsel van open einde.

Met nieuwe elementen voortdurend naar de waarheid zoeken.(ook de waarheid van de tegenstander opnemen in eigen positie) kritiek, want louter door eigen bereidheid positie te herkiezen kan de conflictsfeer doorbreken, en starheid ontnemen. Binnen zo 'n klimaat van vertrouwen kunnen strijdige eisen veranderen tot verenigde, eensluitende uitdrukking van waarheid. De uiting van het eenheidsideaal van satyagraha, welke zijn oorsprong vindt in een diepe behoefte van de mens, en daarom onweerstaanbaar. De zoektocht naar harmonie.

Het succes van de satyagraha is nooit afhankelijk van aanvaarding van bepaalde voorwaarden, maar wordt uitsluitend gemeten naar de zuiverheid van zijn bedoelingen en vastberadenheid waarmee hij waarheid en geweldloosheid trouw blijft. een zuiver doel kan slechts bereikt worden als de middelen zuiver zijn. Ofwel wanneer de middelen zuiver zijn komt het doel vanzelf wel terecht. Totale inzet, is totale overwinning.

“Niettemin is ahimsa het middel, Waarheid is het doel. Middelen moeten, om middelen te kunnen zijn, altijd binnen ons bereik liggen en dus is ahimsa onze hoogste plicht. Als wij ons over het middel ontfermen, kan het niet anders of we bereiken vroeg of laat ons doel. Hebben we dit punt eenmaal begrepen, dan bestaat er over de eindoverwinning geen enkele twijfel. Op welke moeilijkheden wij ook stuiten, welke schijnbare nederlaag we ook lijden, we mogen het zoeken naar Waarheid niet opgeven....”

In een gewelddadig conflict kan de overwinning gepaard gaan met verbittering en vijandigheid, die als een steenpuist kunnen gaan zweren omdat ze het bereikte ondermijnen, of gaan openbarsten, waardoor het teniet wordt gedaan. De overwinning van satyagraha is blijvend omdat er niemand overwonnen is. Bij de ware satyagraha-campagne komen de partijen als partners uit de eindoplossing te voorschijn. Alleen het conflict, de vijandigheid, en het wantrouwen, worden uitgewist.

Hoffelijkheid en ridderlijkheid brengt de vijand in een toestand van volstreekte hulpeloosheid.

Het doel van satyagraha is de grondoorzaken van elk (vorm van) conflict op te lossen en de tegenstanders bijeen te brengen op een terrein van samenwerking en wederzijds begrip. Het kan gebruikt worden door de gemeenschap als door het individu. Zowel op politieke, als huiselijke aangelegenheden. Het is een allesomvattende oplossing voor alle menselijke conflicten. In ruimere zin voor ook voor persoonlijke betekenis bedoeld.

Innerlijke satyagraha,

Gandhi zag satyagraha in de grond als een houding, een innerlijke toestand van geweldloze liefde die het kader vormt van onze relatie met de rest van de mensheid. Deze houding komt van binnenuit, niet van buitenaf. Zoals Gandhi het opvatte is satyagraha in de aller eerste plaats een persoonlijke zaak; hij schreef: "Ik heb altijd beweerd dat, zelfs als er maar Een mens bijna volkomen geweldloos is, die in staat is de grote brand te blussen". Zij geloof was zo diep dat hij zelfs beweerde "Als een satyagrahi tot het einde toe standhoudt, staat de overwinning vast. Satyagraha is geen leer van massale actievoering, maar juist in wezen een persoonlijk zaak die begint in het hart, en geen volgelingen behoeft om zich voelbaar te maken."

Satyagraha kun je meedragen, als een kleinen maar sterke lamp die je kunt richten op elke hoek van het leven die wordt verduisterd door conflicten of spanningen..

Het komt naar je toe, je hoeft er niet op uit te gaan om het te zoeken. Het hoeft slechts stevig verankerd te liggen in het hart..

Satyagraha komt voort uit een discipline die beoogt het eigenbelang weg te nemen. Hierin was Gandhi onverbiddelijk. "Zonder innerlijke zuivering, schreef hij, moet het naleven van de ahimsa-wet een loze droom blijven. "Een mens kan de onweerstaanbare kracht van satyagraha pas voortbrengen wanneer hij, "vrij van hartstocht in gedachten, woorden en daden" is geworden en in staat is "zich te verheffen boven de botsende stromingen van liefde en haat, gerechtigheid en afkeer". Ontdaan van deze vormen van discipline mist satyagraha zijn fundamentele krachtbron; de zielekracht die het voornaamste voorwerp van onze aandacht moet zijn.

Er bestaat geen koninklijke weg, schreef Gandhi, "behalve door je geloof in praktijk te brengen in je leven, dat een levende prediking moet zijn". Hiervoor is in je eigen leven veel studie, een geweldig doorzettingsvermogen, en een grondige innerlijke reiniging vereist. Als dit het enige is dat er toe doet in het leven, het enige dat telt, dan is elke poging om dit meester te worden, hoe lang dit ook duurt, van welke aard ook, wel besteed.

"Zoek eerst het koninkrijk der hemelen en al het andere zal u toegeworpen worden". Het Koninkrijk der hemelen is Ahimsa.

Het gaat om het innerlijke opheffen van zelfzucht, om verder te kijken dan zichzelf, verder dan je persoonlijke behoeften, tot in de kern van het verschrikkelijke lijden van je medemens. De visie op het leven en de zin ervan veranderen.

Het toneel van de eerste en hevigste geweldloze campagne die Gandhi gevoerd heeft was zijn eigen bewustzijn. Daaruit kwam de “advocaat zonder zaak” tevoorschijn. Als de “Mahatma”, de Grote Ziel.

Als we Gandhi volgen moeten we zeker weten dat we het grondprincipe te pakken krijgen, en niet enkel de symbolen waarmee hij zijn boodschap overbracht.

Geduld, medeleven, en de bereidheid om vol te houden, zijn de fundamentele criteria voor innerlijke satyagraha.

Persoonlijke relaties vormen de vruchtbare grond om satyagraha aan te leren en te gebruiken.

“ Ik heb de les van geweldloosheid van mijn vrouw geleerd, toen ik haar mijn wil probeerde op te leggen. Haar vastbesloten verzet tegen mij wil aan de ene kant, en haar kalme onderwerping aan het lijden dat mijn domheid haar aandeed aan de andere kant, hebben me tenslotte beschaamd doen staan en me van mijn domheid genezen.... Uiteindelijk is zij mijn leermeester in geweldloosheid geworden”.

Wapens zijn; bereidheid om te lijden, en een onbuigzame wil.... Geduld en vastberadenheid. Wanneer dit juist wordt gehanteerd, kan dit de hoeksteen van een diepe persoonlijke relatie tussen man en vrouw worden.

Slechts weinig gezinnen schijnen in deze tijd zelfs de voorspelbare spanningen van het huwelijksleven aan te kunnen, zodat verwijdering en vervreemding gemeengoed zijn geworden. Vooral nu het familielevens een dieptepunt heeft bereikt doet Gandhi's weg waarachtig van: Vergeef, verdraag, steun de ander altijd, en wanneer het nodig wordt je te verzetten, doe dat dan liefdevol en zonder wrok. Het hoogtepunt van dit ideaal is bereikt wanneer het welzijn van de vrouw belangrijker voor de man wordt dan zijn eigen geluk en het welzijn van de man een even belangrijke plaats inneemt voor zijn vrouw. In zo'n relatie heeft men een der hoogste beginselen van de ware ahimsa-gedachte verwezenlijkt.

Tussen ouders en kinderen geldt een standvastige en toch geduldige benadering. Het “onreducerbaar minimum” in satyagraha binnen het gezin is dat het welzijn van de kinderen op de eerste plaats komt: Hun groei en ontwikkeling heeft de voorrang boven al het andere. Dit betekent dat men soms kleine genoegens aan opoffert of wat vaker nee moet zeggen, vriendelijk maar vastbesloten.

Het belangrijkste is dat het voorbeeld dat de ouders geven overeenstemt met hun idealen. Allen Een gezin. Goed en fatsoenlijk leven.

Je tegenstanders zijn in de eerste instantie mensen, “Met hetzelfde sop overgoten”, en verwant in het gemeenschappelijk welzijn.

Persoonlijke relaties zijn een natuurlijke en essentiële uiting van ahimsa; Op ieder niveau van menselijke verhoudingen vormen zij het forum waarin satyagraha zich afspeelt.

Eigen belangen of het nu in familie, of werk omstandigheden zijn, of op grotere schaal in de politiek, of belangen tussen landen, zolang individuen in hen werkomgeving aan hun eigen belangen de hoogste prioriteiten verlenen, is wrijving onvermijdelijk.

Conflicten die daaruit voortvloeien draaien vaak om persoonlijke meningen en voorkeuren, en ze worden dikwijls nog aangewakkerd door kleingeestige jaloezie en wrok. De conflicten lijken misschien op een beroeps of zelfs filosofische aangelegenheid, maar in werkelijkheid blijkt het dikwijls te gaan om twee onbuigzame ego's die in een persoonlijke strijd zijn gewikkeld.

De satyagrahi die boven het eigen belang staat verkeert in een positie om het conflict met enige objectiviteit te bezien en is daardoor in staat naar punten van overeenstemming te zoeken. Als ieder beroep op de redelijkheid faalt moet hij, zoals bij elke vorm van satyagraha, bereid zijn geduld te oefenen en de partijen zien te winnen voor een meer verheven visie. In dat geval is het dus de taak om stilzwijgend en gestaag te proberen het eigenbelang zoveel mogelijk te beperken, door te appelleren aan een hoger, gemeenschappelijk doel. Er is maar Een individu nodig om de aller-doordringbare invloed van ahimsa te verbreiden. Dit is de aller hoogste vorm van werken. Een vermogen om zich op een creatieve manier aan te passen aan nieuwe omstandigheden en daarbij trouw te blijven aan de beginselen van waarheid en geweldloosheid.

De crisis die heden ten dage ons leven bedreigen zijn niet zozeer van politieke als wel van spirituele aard: de persoonlijke en sociale kwestie van vervreemding, isolement en toenemende polarisatie tussen man en vrouw, jong en oud. Bijgevolg moeten er in onze tijd vastberaden stappen worden ondernomen om geweldloosheid en eenheid in onze gezinnen en gemeenschappen te brengen.

Wanneer het leven van miljoenen individuen is gegrondvest in de waarden van geweldloosheid, of soevereiniteit!!, dan beginnen grotere lichamen deze waarden eveneens te weerspiegelen. Daarvoor hebben we geen verder bewijs nodig dan Ghandi's eigen leven dat drie decennia's weet te overbruggen met zijn stilzwijgende maar bezielde oproep tot grotere liefde en grotere dienstbaarheid.

“Komende generaties zullen nauwelijks kunnen geloven dat iemand als hij ooit in levende lijve hier op aarde is geweest.” Albert Einstein.

Voor de spirituele naslagwerken en andere bronnen zoals artikelen, brieven en toespraken etc. verwijs ik naar zijn boek:

Mahatma Gandhi door Eknath Eastwaran

Sirius en Siderius uitgeverij 1983 ISBN 906441047X